

Asia: VN/4063/2021

Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriön julkaisema arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta esittää pakkoavioliiton rangaistavuutta koskevan sääntelyn osalta neljä vaihtoehtoa, joista Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää ensisijaisena erillisen rangaistussäännöksen säätämistä rikoslakiin avioliittoon pakottamisesta. Mikäli tämä ei toteudu, Demla näkee rikoslain ihmiskauppaa koskevan säännöksen täsmentämisen siten, että pakkoavioliitto tulee erikseen mainituksi, parannuksena nykytilaan. Jälkimmäisessä ratkaisussa tulisi huomioida, ettei ihmiskaupparikosnimikkeen kautta rankaistava avioliittoon pakottaminen kuitenkaan kata kaikkia pakkoavioliiton muotoja.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n näkemys on, että erillinen säännös, jossa avioliittoon pakottaminen säädetään erikseen rangaistavaksi rikoslaissa, on tarpeen nykyisen oikeustilan selkiyttämiseksi ja uhrien oikeusturvan parantamiseksi. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry ei pidä nykyistä oikeustilaa eikä nykyistä lainsäädäntöä riittävänä, vaan lainsäädännön täsmentämiseen on selkeä tarve. Yksilön oikeus vapaasti valita puolisonsa on perustavanlaatuinen ihmisoikeus, jonka toteutumista pakkoavioliittojen ehkäisy ja selkeä rangaistavuus turvaa.

Suomessa ei ole rikoslaissa erillistä rikosnimikettä pakkoavioliitolle. Avioliittoon pakottaminen voidaan voimassa olevan lainsäädännön perusteella rankaista ihmiskaupparikoksena. Lähtökohtana Suomessa on ollut, että avioliittoon pakottaminen tulee rangaistavaksi rikoslain ihmiskauppaa, törkeää ihmiskauppaa tai pakottamista koskevien säännösten mukaisesti. Oikeuskirjallisuudessa avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden konstruoimista ihmiskauppaa koskevien säännösten perusteella on kritisoitu vaikeaselkoisuudesta, minkä on nähty vaikeuttavan pakkoavioliittoihin puuttumista.

Arviomuistiossa ei ehdoteta erillissäännöstä pakkoavioliiton kriminalisoinnista, vaan todetaan nykyisen lainsäädännön olevan riittävä. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry ei pidä nykyistä lainsäädäntöä riittävänä pakkoavioliiton uhrien oikeusturvan toteutumisen kannalta.

Ihmiskaupparikosnimikkeen kautta rankaistava avioliittoon pakottaminen ei kata kaikkia pakkoavioliiton muotoja eikä nykyistä oikeustilaa voida pitää riittävänä. Pakkoavioliitolle luonteenomaista on sen huono tunnistettavuus ilmiönä ja sen myötä uhrin oikeusturva ja asema ovat heikkoja. Pakkoavioliiton tunnistaminen on haasteellista ja viranomaistoiminnassa on pakkoavioliittotilanteiden tunnistamisessa selkeitä puutteita.

Pakkoavioliitto harvoin on yksi yksittäinen teko. Pakkoavioliittoon voi liittyä vuosien fyysinen, henkinen ja taloudellinen painostus – tai suoranainen väkivalta. Usein pakkoavioliittoon liittyy vahvasti yhteisön kulttuurilliset kunniakysymykset ja kunniaväkivalta, mikä nostaa uhrin avunhakemisen kynnystä. Pakkoavioliittoon voi liittyä vakavaa henkistä, fyysistä ja taloudellista väkivaltaa, uhkailua ja alistamista, mutta toisaalta painostaminen voi olla erittäin hienovaraista esimerkiksi ”perinteisiin arvoihin” vetoamista. Pakkoavioliiton uhri voinut joutua luopumaan perustavanlaatuisista oikeuksistaan ja vapauksistaan. Pakkoavioliitolle tyypillistä on se, että uhri voi olla asemassa, jossa pakkoavioliitosta irtautuminen saattaa olla todella haastavaa tai mahdotonta.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry katsoo, että Suomea koskevat ihmisoikeusveloitteet tulevat parhaiten täytetyiksi säätämällä rikoslakiin erillinen avioliittoon pakottamisen kriminalisoiva säännös, jossa kaikki pakkoavioliiton erityispiirteet voidaan ottaa täysimääräisesti huomioon. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry haluaa lausunnossaan korostaa, että pakkoavioliiton uhrit ovat usein hyvin haavoittuvassa ja alisteisessa asemassa, joten pelkkä pakkoavioliiton kriminalisoiva säännös ei ole riittävä uudistus pakkoavioliiton uhrien auttamiseksi ja oikeusturvan parantamiseksi. Lisäksi tarvitaan tehokasta ehkäisevää työtä, tiedottamista ja helposti saavutettavia, riittävän kattavia tukipalveluja pakkoavioliiton uhreille. Lainsäädännön ja palvelujen kehittämisen yhteydessä on nähtävä pakkoavioliiton uhrien erityiset tarpeet. Pakkoavioliiton uhrien aseman parantaminen edellyttää lainsäädäntömuutosten lisäksi viranomaisille tarjottavan koulutuksen lisäämistä, jotta viranomaisilla on paremmat edellytykset tunnistaa pakkoavioliiton uhri.

Demla ry

Virtanen Johanna
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry

Vuori Wiking
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry - Hallitus

